

Schaktningsövervakning vid Olofslund och nedre Gärdtre

Gravfält L1985:5689, L1985:5854, L1985:6535

Eskilstuna socken

Eskilstuna kommun

Södermanlands län

Södermanland

Therese Ekholm och Erica Strengbom

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Sverige med
Södermanlands län markerat i rött.*

© 2024 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2024:63
Lst dnr 431-5744-2023

Författare	Therese Ekholm och Erica Strengbom
Kvalitetsgranskning	Nina Balknäs
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Delområde 2 med gravfält L1985:5854 i bakgrunden, sett från nordväst.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2024:63

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Schaktningsövervakning vid Olofslund och nedre Gärdtre

Gravfält L1985:5689, L1985:5854, L1985:6535
Eskilstuna socken
Eskilstuna kommun
Södermanlands län
Södermanland

Therese Ekholm och Erica Strengbom

Lst dnr 431-5744-2023

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	6
Syfte och målgrupper	9
Metod och genomförande	9
Resultat	11
Delområde 1	11
Delområde 2	13
Tolkning	14
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	14
Tekniska och administrativa uppgifter	15
Referenser	16
Förteckning över figurer	16
Förteckning över bilagor	16
Bilagor	17
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	17
<i>Bilaga 2. Anläggningstabell</i>	17

SAMMANFATTNING

I samband med markarbeten i området kring Glömsta i Eskilstuna kommun har Arkeologgruppen genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom två områden intill närliggande gravfält. I delområde 1 framkom ett tunt utplöjt kulturlager och i delområde 2 framkom endast ett litet stolphål, troligen från historisk tid.

INLEDNING

I samband med att markarbete utfördes i omgivningarna till Glömsta, Hålltorp och Gärtre i Eskilstuna kommun utförde Arkeologgruppen en schaktningsövervakning inom två delområden. De sträckor som ingick i uppdraget berörde fornlämningsområden till fornlämningarna L1985:5689 (gravfält) i delområde 1 och gravfälten L1985:5854 och L1985:6535 i delområde 2.

Beslutet i ärendet fattades av Länsstyrelsen i Södermanlands län. Kostnadsansvar för arbetet bars av Eskilstuna Energi och Miljö AB.

Figur 1 (föregående sida). Översiktskarta över omgivningen kring undersökningsområdena. Skala 1:50 000 med instick i skala 1:1 000 000.

BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

Området för den arkeologiska schaktningsövervakningen ligger i utkanterna av Eskilstuna, i ett jordbrukslandskap med skogsdungar och små byar. Närområdet är rikt på fornlämningar som främst består av gravar och bytomter. Lämningarna i området, tillsammans med ortnamn såsom Glömsta, Slagsta, Måsta, Skensta, Hättersta och Lönsta är exempel på -sta-namn som finns i omgivningen och som visar att undersökningsområdena går genom järnåldersbygd.

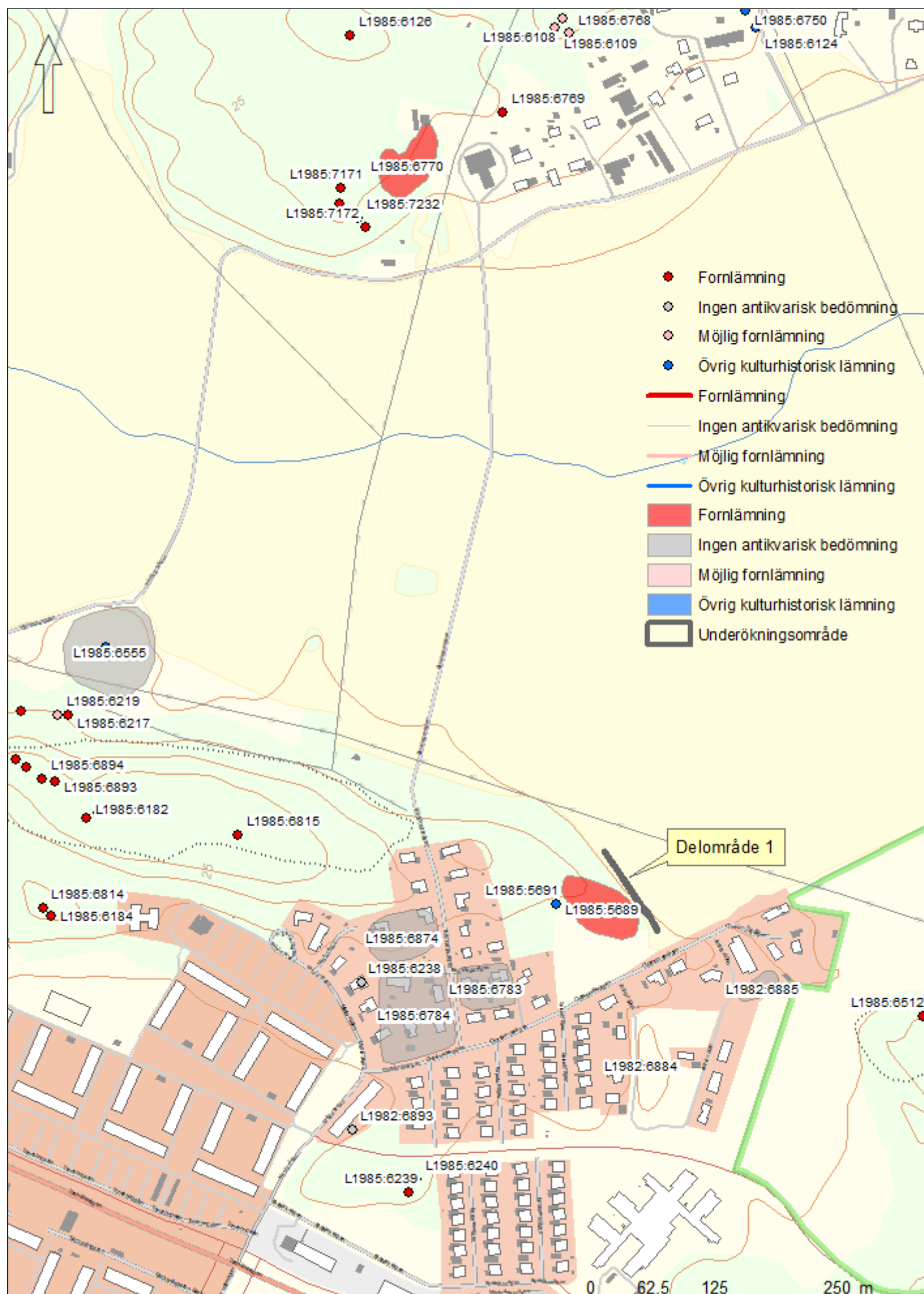
De närmast berörda fornlämningarna är gravfälten L1985:5689, L1985:5854 och L1985:6535. Gravarna på gravfälten utgörs främst av stensättningar, men även högar förekommer.

Schaktningsövervakning skedde inom två delområden. Delområde 1 ligger i utkanten av Måsta och schaktet grävdes i åkermark intill gravfältet L1985:5689, som består av cirka 25 runda stensättningar varav flera är högliknande. I den södra delen är flera gravar skadade av en väg. År 1927 undersökte Ivar Schnell en genom vägarbeten skadad grav. Graven var mycket förstörd varför höjd och diameter gick inte att fastställa. Brandlagret var dock relativt oskadat; i det stod en urna vilken innehöll en del av de brända benen. I brandlagret påträffades också fragment av en benkam och några nitar (SHM mv nr 18587) (KMR).

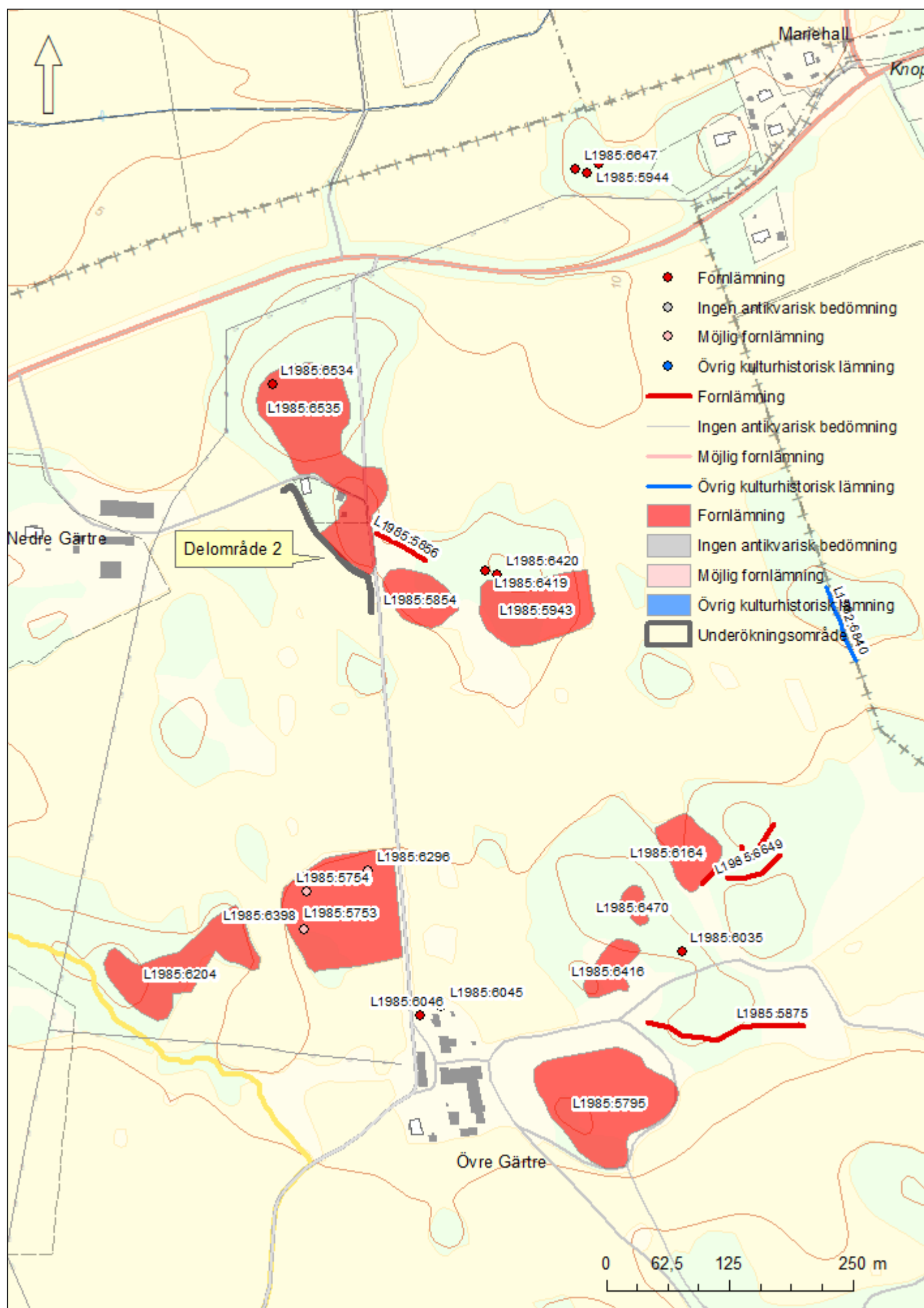
Söder om gravfältet undersöktes sommaren 2012 en boplats från vendeltid/vikingatid. Lämningarna bestod av ett treskeppigt långhus och härdar. Bland fynden fanns keramik, bränd lera, ett bryne samt brända och obrända ben (Emanuelsson 2013).

Delområde 2 grävdes i åkermark intill gravfälten L1985:5854 och L1985:6535 som ligger på samma impediment och sannolikt är del av samma gravfält. Idag skiljer en bruksväg gravfälten åt. L1985:5854 ligger öster om vägen och består av cirka 30 stensättningar. Strax intill ligger också två ensamliggande stensättningar. Norr om gravarna finns en hägnad (L1985:5856). På impedimentets östra del finns också Lönsta bytomt L1985:5943.

Väster om vägen ligger gravfältet L1985:6535 som består av cirka 43 lämningar. De utgörs av tre högar, 30 runda stensättningar, två treuddar, tre restastenar, fyra klumpstenar och en fångstgrop (KMR).

Figur 2. Fornlämningsbilden kring delområde 1. Skala 1:5 000.

Figur 3. Fornlämningsbilden kring delområde 2. Skala 1:5 000.

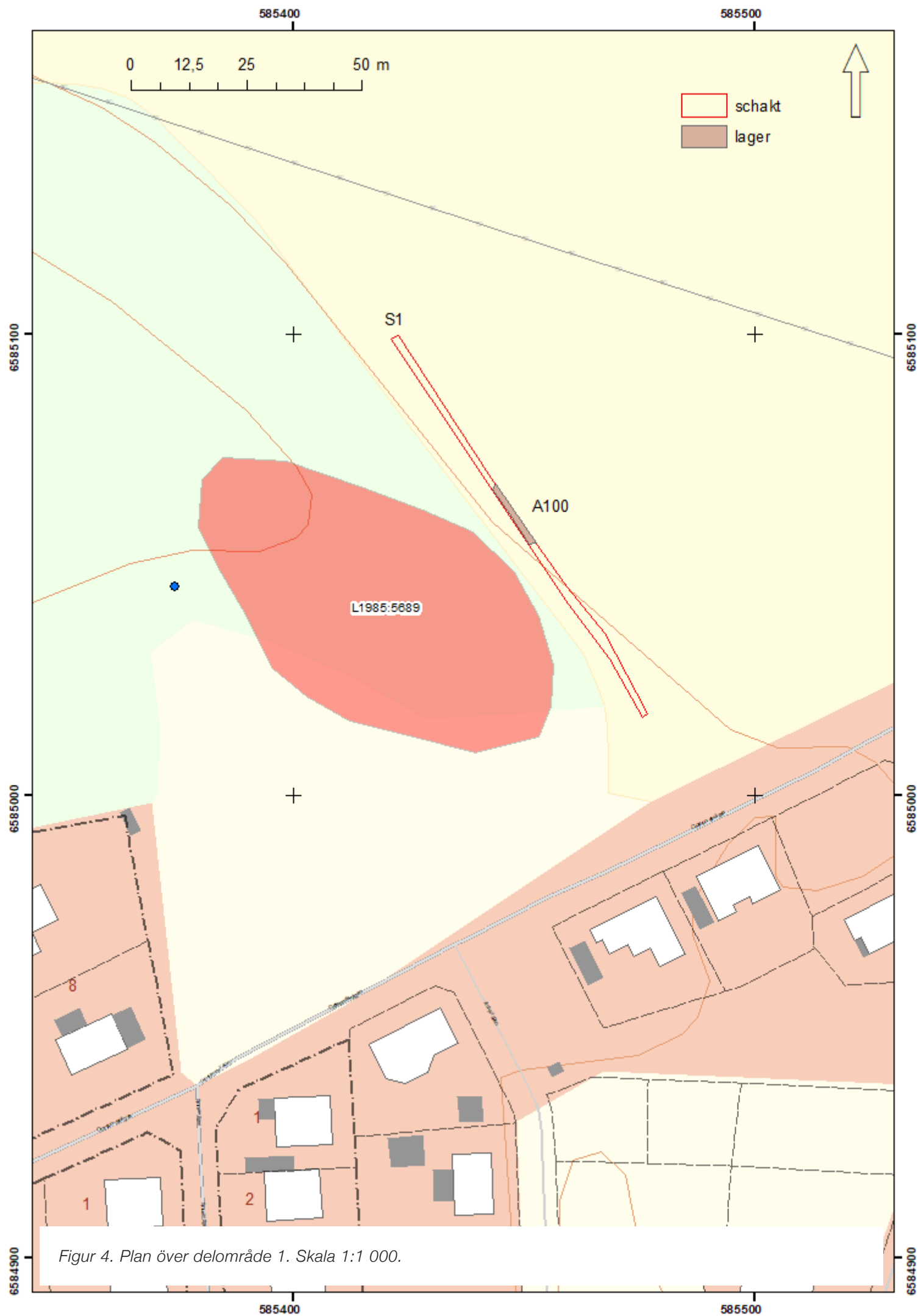
SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Syftet med den arkeologiska schaktningsövervakningen var att i första hand undvika att fornlämningar påverkades av arbetet. Ifall det var oundvikligt att fornlämningar påverkades var syftet i andra hand att löpande undersöka och dokumentera eventuella, mindre komplicerade lämningar som framkom under schaktningens gång, samt att ta tillvara eventuella fynd. Syftet var också att datera de lämningar som framkom.

Målgrupper för undersökningen är i första hand Länsstyrelsen och Eskilstuna Energi och Miljö AB.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Uppdraget genomfördes i samband med ordinarie schaktningsarbete. När arkeolog var på plats grävdes schaktet med en 1,2 meter bred skopa skiktvis ner till steril undergrund. När schaktet och lämningar hade mätts in, dokumenterats skriftligt och fotograferats, fortsatte schaktning utan medverkande arkeolog ner till 0,7 meter, det djup som kablarna skulle ligga på. Schaktet dokumenterades skriftligt, fotograferades och mättes in med handhållen GPS i koordinatsystemet SWEREF 99 TM. Redigering av inmätningarna och kartproduktion gjordes i ArcGIS 3.1.

RESULTAT

Två schaktsträckor som berörde fornlämningarna L1985:5689 (delområde 1) och L1985:5854, L1985:6535 (delområde 2) övervakades.

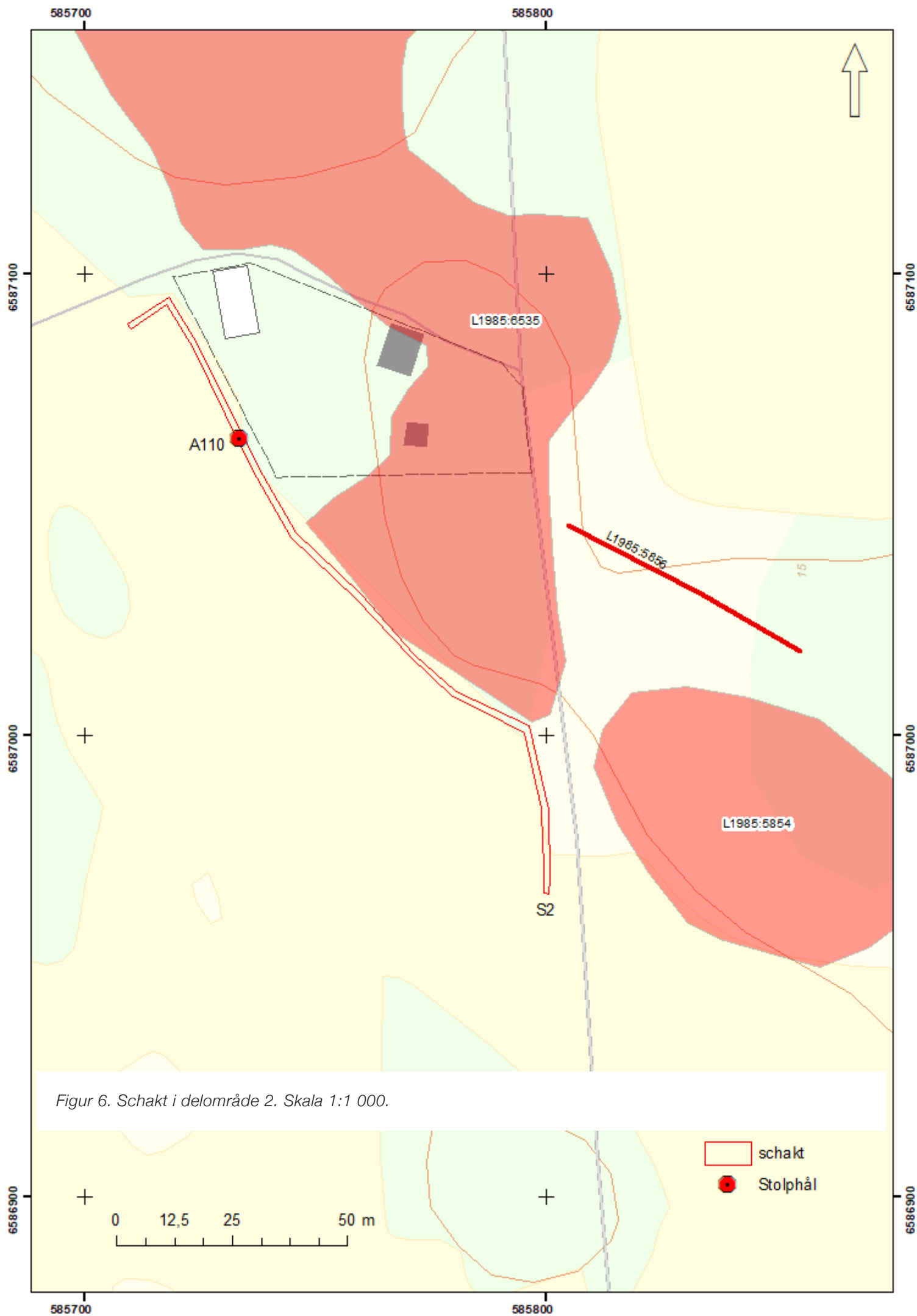
DELOMRÅDE 1

Schaktet (S1) som övervakades i delområde 1 låg strax utanför bostadsområdet Måsta och har historiskt tillhört gården Olofslund.

Det övervakade schaktet grävdes i åkermark nordöst om gravfältet L1985:5689. Schaktet övervakades i cirka 100 meter förbi gravfältet. Schaktet grävdes med en bredd av cirka 1,2 meter och ner till steril undergrund som låg på 0,4–0,5 meters djup. Stratigrafin bestod av ett cirka 0,2–0,4 meter tjockt ploglager ovan gråblå lera som i de högre belägna delarna av schaktet (mitt för gravfältet) övergick till ljusbrun sandig silt. Mitt för gravfältet noterades ett kompakt 0,05–0,1 meter tjockt kulturlager under ploglagret. Lagret bestod av gråbrun lerig silt med fnyk av bränd lera och kol. Lagret var tunt och utplöjt men indikerar att en boplatz sannolikt finns i närheten. Flera åkerdiken och dräneringar noterades i de lägre liggande delarna av åkern. I det högre partiet mot Olofslundsvägen fanns flera större markfasta stenar och stenlyft. I åkerkanten ligger stora röjningsstenar som sannolikt dragits upp från åkermarken.

Figur 5. Schakt 1 sett från sydöst.

DELOMRÅDE 2

Den andra schaktsträckan som övervakades vid Nedre Gärdtre berörde gravfälten L1985:5854 och L1985:6535. Schaktet övervakades i cirka 175 meter och grävdes skiktvis med en 1,2 meter bred skopa och ner till steril nivå som framkom vid cirka 0,2–0,4 meter under nuvarande marknivå. Stratigrafin bestod av ett upp till 0,3 meter tjockt ploglager ovan lerig-sandig silt. I de lägre partierna bestod undergrunden av kompakt siltig lera som vid ett höjdparti i nordväst övergick till sandig silt. Längs hela det övervakade schaktet fanns stenlyft i den sterila undergrunden och åkerkanten var kantad av röjningssten. I schaktet påträffades ett 0,25 meter i diameter och 0,07 meter djupt stolphål fyllt med mörkbrun sandig silt ett material som liknade det överliggande ploglagret.

Figur 7. Schakt i delområde 2 sett från nordväst.

Figur 8. Stolphålet A110 i profil. Sett från nordväst.

TOLKNING

Det lager som påträffades i område 1 var utplöjt och tunt, men innehållet av bränd lera indikerar att det finns en boplatz i närheten av gravfältet L1985:5689. Det stolphål som påträffades i delområde 2 kan utifrån dess storlek och fyllning antas tillhöra en beteshägnad från historisk tid.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN i förhållande till undersökningsplanen

Schaktningsövervakningen genomfördes i enlighet med förfrågningsunderlaget. I delområde 1 grävdes schaktet dock närmare gravfältet än vad som angavs i förfrågningsunderlaget. Inga andra avvikelser gjordes.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Södermanland
Kommun	Eskilstuna
Landskap	Södermanland
Socken	Eskilstuna
Lämningsnummer	L1985:5689, L1985:5854, L1985:6535
Lämningsstyp	Gravfält
Datering	Förhistoriskt
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2024-05-06
Länsstyrelsens diarienummer	431-5744-2023
Ärendenummer i Fornreg	202400565
Arkeologgruppens projektnummer	P23066
Projektleddning	Erica Strengbom
Personal	Erica Strengbom, Therese Ekholm
Undersökningstid	2024-05-13 till 2024-06-18
Undersökt yta	330 m ²
Inmätningsteknik	Handhållen GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Läge och koordinater	RAK Torshälla 10G7h58 X 6584952 Y 585338
Höjdsystem	RH 2000
Arkiv	Arkivmaterial förvaras tills- vidare hos Arkeologgruppen.
Digitalt arkiv	Det digitala arkivmaterialet förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen.
Fynd	Inga fynd tillvaratogs.

REFERENSER

Emanuelsson, M. 2013. *Ett vendeltida hus vid Olofslund. Stolphus, härdar och en vridkvarn*. Boplats, Eskilstuna 741, Slagsta 1:13 och 3:1, Eskilstuna socken, Eskilstuna kommun, Södermanlands län. Arkeologisk förundersökning. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2013:20. Västerås.

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

Figur 1. Översiktskarta över omgivningen kring undersökningsområdena. Skala 1:50 000.

Figur 2. Fornlämningsbilden kring delområde 1. Skala 1:5 000.

Figur 3. Fornlämningsbilden kring delområde 2. Skala 1:5 000.

Figur 4. Plan över delområde 1. Skala 1:1 000.

Figur 5. Schakt 1 sett från sydöst.

Figur 6. Schakt i delområde 2. Skala 1:1 000.

Figur 7. Schakt i delområde 2 sett från nordväst.

Figur 8. Stolphålet A110 i profil. Sett från nordväst.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Bilaga 2. Anläggningstabell

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

S nr	Längd/m	Bredd/m	Djup/m	Beskrivning
1 (Olofslund)	100	1,2	0,5	Delområde 1
2 (Gärdtre)	175	1,2	0,5	Delområde 2

Bilaga 2. Anläggningstabell

A nr	Längd/m	Bredd/m	Djup/tjocklek (m)	Beskrivning
100	15	Ej begränsat	0,05–0,1	Utplöjt kulturlager gråbrun lerig silt med fnyk av bränd lera och fragment av skörbränd sten
110	0,25		0,07	Mörkbrun sandig silt som liknar ploglagret.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2024:63

